

РУСИНИ ВЛАСТИТЕЛІ У ЛЬВОВІ В ПЕРШІЙ ПОЛ. XVI В.

З дотеперішніх дослідів, що робились над житєм львівських Русинів, загально звісно, що в столиці галицької Руси не багато було Русинів. Причини сього найголовніші дві: перша ся, що Львів був заложений вже на самім кінці руського правління й руське житє вже на самім початку було здушене (можливе й те, що людність його була від самого заложеня в значній части неруська) — друга та, що польське правліне у Львові підчинило Русь значним обмеженням. Обмеження звісні досить докладно ¹⁾, натомісь стан посіданя Русинів у старім Львові доси не був детальнійше просліджений задля недостатчі матеріялів. Маючи під рукою більший матеріял із актів міського архіву у Львові, можу сю справу докладнійше обговорити. На разі мушу обмежити ся першою половиною XVI в. (до 1542 р.) і то можу користувати ся самими лише радецькими актами ²⁾; решту постараю ся пізнійше доповнити. Про те образ виходить досить повний і дальші досліди змінять його — бодай у тих роках, які я тут обіймаю — хиба в незначних подробицях.

Сам матеріял, се майже виключно записки з контрактів купна продажі, введені в акти для більшої достовірности. В та-

---

¹⁾ Див. М. Грушевський, Історія України-Руси т. V, стор. 241—2.

²⁾ Акти радецькі — *Acta consularia*. До XVI в. я переглянув три книги; означую їх римськими цифрами: I з 1501—1506 рр., II з 1507—1530 рр., III з 1531—1542 рр. Арабські цифри означують сторони. Ті акти, що відносять ся до Русинів, надію ся опублікувати.

кій записці наперед подають ся докладно імена обох сторін — при Русинах звичайно замічено, що се *Rutenus* ¹⁾; далі означено ближше положенє дому, огорода чи поля, що продає ся: чи лежить між мурами чи на передмістю, чи в котрім міським селі, названа вулиця (коли та вулиця має імя) й подані імена сусідів; в декотрих записках подана ще й ціна купна ²⁾. Матеріал отже досить багатий подробицями й можна його з кількох боків використати. Наперед треба сконстатувати, в яких місцях міської території сиділи Русини.

Про міські села не багато можна сказати, бо в актах згадують ся досить рідко ³⁾. Але й вони для нас особливого інтересу не мають. В селах, дальше від „міста“, руський елемент стояв густійшою масою й лекше міг охоронити ся перед чужою кольонізацією і вдержати ся на своїх суспільних позиціях. Зрештою в звістках, які маємо, чужих назв майже не стрічає ся: нпр. в Голоську їх нема зовсім, у Білогорщі не по руськи звучить лиш одно імя (Тезбірек III, 403, 1535 р.). Може більше як у корінно-руських селах було чужих по нових кольоніях: у Замарстинові сиділи Німці — дідичі Зомерстини і латинські каноніки (III, 459, 1536 р.), в Клепарові Поляки Ласкавец і Ян Шия і т. и. (III, 603—4, 1537 р.).

Цікавіші для нас звістки з передмість краківського й галицького; краківське передмістє займало простір нинішніх діляниць краківської й жовківської, а галицьке простір галицької й личаківської ⁴⁾.

¹⁾ Де не зазначена національність продавця чи купця, там треба орієнтувати ся по самім імени; Русини своїми іменами різко відзначають ся від Німців та Поляків. Але знов не завсіді можна відрізнити Русинів від Вірмен, бо й Вірмени мають руські імена.

²⁾ Подаю в скороченю таку типову записку: *Providus Andreas sutor... recognouit, quia... ortulanium suam inter Balczarowa ex vna et Martinum Stelmach parte ab altera in suburbio Haliciensis iacentem provide Vorobiey Ruteno pistori pro nouem marcis pecuniarum vendidit...* (II, 357).

³⁾ В переглянутих мною актах згадують ся отсі села: Білогорща (*Bielohoscza*), Голосько (*Holowsko*) і Голоська Воля, Козельники, Знесіне (*Wznesyenyne*), Замарстинів, Клепарів та Сихів, що граничив із міською територією. Про міські села є розвідка Л. Г. Дзюбінського: *Okolice i dobra miasta Lwowa* (в публікації *Miasto Lwów w okresie samorządu*. Львів 1896 р.).

⁴⁾ Пояснення до топографічної номенклатури старого Львова беру з праці М. Дзедушицького: *Żywot W. H. Sierakowskiego* (Краків 1868, гл. V) і з *Skorowidz-a król. stoł. m. Lwowa* (Львів 1899); крім того цінні замітки подав мені устно директор міського архіва др. Чоловський, за що йому тут складаю подяку. Зі старших карт Львова була опублікована мабуть лиш одна (з пол. XVIII в.) в книзі: *Miasto Lwów w okresie samorządu*. Львів 1896 р.

Наперед перегляну десять звісток, що відносять ся до краківського передмістя, але ближше не означають місця. І так Роза продає брату Василеві дім між Андрієм Діхалою і Кохановським (II, 690 — 1526 р.). — Федько купує від Агнети жінки Мартина дім із огородом між Василем і стельмахом Михном (III, к. 4 verso — 1531 р.). — Александер Ігнатович продає Кузьмі Кускови дім із огородом коло дверника Николая і Бельцара (III, 264 — 1534 р.). — Филип Русин продає Андрієві Андричці дім між Бартосом, зятем Михна і Яном Краковянніном; Андрій відпродує його Макарowi, staroste mendicorum (II, 920 — 1529 р.); згаданий Бартос продає Филипovi, синуви Глїбка, дім без огорода між Вавжиньцовой і тим дїдом Макаром (III, 309 — 1534 р.). Знов Карпо, опікун Іваська і Хведї, дїтей Макара, продає їх огород коло Глїбкової і Краковянїна Яцкови зі Щирця (III, 804 — 1538 р.). — Між Вавжиньцовой (імя згадане вже висше) і коло Леська з другого боку має огород із будинками Василь (III, 900 — 1539 р.). — Микола Борсук продає Марусї Грицевїй з Красноставу дім між Тишком (Thisko) і різником Йоаном (III, 1126 — 1540 р.). — Гаврило, син Драба, заступника війта з Білогорщи, продає магістратови огородець коло Рози Пуделкової і Яцка (III, 1231 — 1541 р.). — Яцко, Марухна, Настка й и. діти Мартина продають Павлови Жидовчицу огород між Андрушком і Валентином (III, 1453 — 1542 р.).

Тепер можна приступити до звісток із краківського передмістя, де докладнїйше означено положене ґрунту.

Перед самою краківською брамою (ante valvam Cracoviensem) має дім кравець Хома (II, 406 — 1522 р.); Ілько (Hulko) купує від Мартина Олійника огород побіч Бернгарда і Филипа (II, 200 — 1516 р.). Алексїй, син Тимка, має дім ante portam Cracoviensem eundo ad ecclesiam beate Marie Virginis circa iter (III, 123, 1532 р.).

Коло мурів десь недалеко кляштору Домініканів, купує Грицько від Мартина, заступника війта краківського передмістя, огород біля Йоана Гербеста (II, 983, 1530 р.). Десь коло згаданого Мартина і коло Йоана Школки з другого боку продає Русин Филип свій дім Урбанови (III, 318—19, 1534 р.).

Недалеко костела сьв. Йоана (sub sancto Iohanne) сидів столяр Іван (III, 123, 1532 р.); на Підзамчу (sub castro) згадує ся Іванко (Ivanek, III, 264, 1519 р.) й лучник Сенько (III, 1131, 1540 р.),

Під вірменською лазнею (мабуть коло нинішньої залізничної рампи на жовківському) має Демко Красовський по своїм батьку Тимку дім званий Сидоровським (III, 123, 1532 р.); сей дім пізнійше купує Левко. Коло нього сидів Борчук (III, 382—3, 1535 р.).

Поза Зимноводським млином (*molendinum Zymnowoczki*) десть над Полтвою ¹⁾ продає Микляс кравцеві Ігнаткові (Hibnatko) дім із огородом коло Кузьмини й кравця Бартізара (II, 155, 1514 р.); коло саджавки, що належить до сього млина, купує від магістрату поле маляр Іван (II, 1124—5, 1540 р.).

Руське населене стрічаємо й далі над Полтвою, по сім і по тім боці — на Порічу й Зарічу. Над самою Полтвою продає Русин Філь (Phill) Сенькови дім з огородом коло міської сіножати й побіч Волоса (II, 89, 1511 р.). — Филип, опікун Федора й Сидора, синів Михна, продав їх огород над рікою Данилови й Петрови (II, 247, 1518 р.). — На Порічу мають ґрунти Хведець (*Chuedecz*) і Маруся, діти Івана Токара (*Thokarz*, II, 420, 1522 р.), доньки Андрія Половковича, а коло них Стецько та Івасько (III, 895, 1539 р.). — Івасько Чорний продас Яцкови дім із огородом між Тарасом і Ходором (III, 578, 1536 р.). — На Зарічу мають Яцова вдова Анна та її донька Маруся дім з огородом (II, 361, 1521 р.) і віддають його другій доньці Яцка, Грицьковій Анастазії (III, 163, 1533 р.). Тут над рікою має ґрунт також Ігнат (III, 269, 1534 р.).

За рікою коло костела сьв. Станіслава (в околиці нинішньої вулиці сьв. Станіслава) продає Маргарета Ярошева Власієви (*Blasio*) й Тодії (*Thodye*) огород; із одного боку сусідує з ними Георгій Гебель, з другого Вірменин Киртош (II, 9—10, 1508 р.). Анна, донька Сидора, продала попови Іванови свій огород (II, 128, 1513 р.). Напротив костела й коло мурованого моста (*penes muratum pontem*) купує Ганько (Haunko) дім від Омеляна, зятя Івашовського (I, 920, 1505 р.).

Далі за Полтвою бачимо ще по різних місцях розсіпані ґрунти Русинів.

Побіч цегольні (*penes laterificium* - може міська цегольня коло Клепарова) має ґрунт дяк Іван (III, 1412—13, 1542 р.), а дім Маруся, Федька, Настя й Васька, пасербиці Сенька Щетиновича з Перемишля; коло них мешкає Олесько й Вольф (III, 1348, 1541 р.).

¹⁾ Се мабуть той млин, що лежав над Полтвою коло Замарстинова в околиці нинішньої Млинарської вулиці.

Напроти́в місця траченя (*versus suspendium*, нині́ гора Вісьньовського)¹⁾ й побі́ч Панаса продає Омелян свій огоро́д Ма́тїєви Барта́льтови (II, 141, 1513 р.).

Дуже́ густо осі́ла Русь до́кола незві́сного бли́зше коро́лівського жерела (*fons regius*) на рівни́ні звані́й *Blouye* й *Male Blouy*²⁾. Тут продає́ Тарас Глі́бкови огоро́д (II, 63, 1510 р.); згада́ні вже над Полтвою́ Михно́ві сини́ з сестро́ю Олю́хною продаю́ть Демкови́ 1523 огоро́д між Івано́м Воскобі́йником і Па́влом (II, 444). Мі́ж гру́нтами Михна́ і Глі́бка купує́ огоро́д Лаври́к від Ма́тїяса Козки́ (II, 804, 1528 р.). Унка́, жі́нка Дми́тра, продає́ риба́лці́ Стані́славови́ ді́м з огоро́дом помі́ж За́ньком і Михно́м (III, 312, 1534 р.). — Андрі́й Ількови́ч із жі́нкою Маса́єю (*Massia*) продаю́ть 1530 р. Урба́нови огоро́д коло́ Миха́йла мечни́ка (*gladiator*, II, 968, 1536 р.); побі́ч того́ Миха́йла і Урба́на бачимо́ Гри́ця Лазарови́ча, що́ продає́ свій ді́м і огоро́д Єлисаветі́ жі́нці́ Никола́я Пубу́лька (*Pubulei*, III, 540). — Гри́ць із Ви́шні́ купує́ від Анни́ Мі́льчково́ї огоро́д коло́ огоро́да Демка́ (II, 1004, 1530 р.). — Андрі́й Гринькови́ч купує́ на Блоня́х від Ма́ртина огоро́д звані́й *Hardostempowskye*, що́ сусі́дує з Васи́лем і Воло́сом (III, 293, 1534 р.). — Га́нька з Бу́ська, до́нька Іва́на Куша́ра, продаю́ть Францо́ви ді́м побі́ч Ти́равської́ і Кичу́лі (III, 497—8, 1536 р.). — Па́шко з си́ном Олесько́м продаю́ть рима́реви Ма́ртинови́ огоро́д на Блоня́х *in fine platee* (III, 545, 1536 р.). — Фе́дько Та́тарчук із жі́нкою Мару́сею продаю́ть зо́лотникови́ Йоахі́мови ді́м з огоро́дом коло́ Никола́я Ячми́рського́ і Васи́левої́ (III, 605—6, 1537 р.). — Ма́ланка (*Melianka*) Андрі́єва з до́нькою Ану́ською продає́ Паланці́ (? *Polonka*) Па́ньківні́ ді́м з огоро́дом коло́ до́ктора Мозенца́ (III, 1422—3; 1542 р.).

Напроти́в ко́стела сьв. Анни́ Сте́цько віддає́ свій огоро́д магі́стратови́ (II, 50, 1509 р.). — Стані́слав Ві́льчек продає́ 1531 р. ді́м з огоро́дом коло́ Миська́ й Ма́твія́ (III к, 4); той са́м Ві́льчек продає́ 1532 р. кравце́ви Ма́твієви́ огоро́д між Лавре́нтієм і Слі́маком (III, 102). Ма́твій продає́ 1535 р. Мару́сьці́, жі́нці́ Мака́ра, ді́м між Слі́маком і Я́нотою (III, 359); Я́нота купив́ свій ді́м іще́ 1532 р. від Ка́рпа. Той ді́м ле́жав уже́ бли́зше до́ гори́ сьвято́го Ю́ра (*versus montem S. Georgii*), ще́ далі́ сиді́в Микола́єць (*Micolaiecz*, III, 71, 1532 р.).

¹⁾ Skorowidz król. stoł. m. Lwowa 1899, стор. 14.

²⁾ Рівнина за́ голо́вним дві́рцем у́ сторо́ну Бі́логорці́ — Skorowidz стор. 5.

Під сьвятоюрською горою (*sub monte sancti Georgii*) мешкає Данило (III, 25, 1508 р.).

Маємо ще до краківського передмістя три групи звісток, що відносять ся до місць докладно названих, але яких ми нині не можемо віднайти; ці місця, се: вулиця Фрайборга, саджавка Шафранця й ґрунт магістра Міхала.

На вулиці Фрайборга (*platea olim d. Fraiborg*)¹⁾ біля Якеля й коло Гринька мав дім піп із Зубова, кривняк Бородайка, й продав його Стецькови (II, 422, 1522 р.). Стецько продає дім з огородом Сидорови; побіч сього огорода з одного боку сидить Якель, із другого Хрیمек (II, 863—4, 1529 р.). На тій самій вулиці але *in fine ad samrum*, продають діти Лучиці (*Luczice*) з Коломиї дім коло Безгуби дідови Тимкови (III, 1365, 1395—6, 1542 р.).

Коло саджавки Шафранця (*piscinula Schaffranycz, p. Schafranzowa*) продає Денис (*Dunysz*) свій огород біля Йогана томуж Йоганови (II, 70—71, 1510 р.). — Филип купує огород від годинникаря (*horologista*) Конрада (II, 164—1514 р.). — Сенько з Сокаля продає фірманови Федорови дім з огородом коло Гольца (II, 692, 1526 р.).

Коло ґрунту магістра Міхала, званого *Mistrz michalowskie*, продає Русин Антін фірманови Андрієви огород коло Івана (II, 414, 1522 р.). — Демко, брат Гриця попа зі Стрілки (*Strzelka*), продав Фемці Станковій дім коло Мораса (III, 957—8, 1539 р.). Мабуть коло того самого Мораса й з другого боку біля Андрія Клопота має огород Івасько пасерб Васьки (III, 28—9, 1531 р.). — Ганька, Мацька й Ориська, доньки Зинька, продали Яцкови Анципоровичу дім з огородом побіч Іванка Чермиса (III, 291—2, 1534 р.). Тут також мають побіч себе доми Ганька й Сенько (II, 801—2, 1528 р.).

Перейдім до галицького передмістя. Й тут, як і на краківським, знаходимо значне число звісток, що відносять ся до неозначеного близше місця. Микита Гребеник і Микита дяк, брати Мартина Русина, продають із сестрою Тацею своє поле Федорови, попови галицького передмістя; біля них сидів кушнір Василь (II, 182, 1515 р.). Федір піп мав іще огород між Ільком та гончарем Станіславом; коло нього сидів піп Василь (II, 226, 1517 р.). Федір згадує ся ще раз: він продає Ігнаткови огород між Станцель-Газом і Альбертом із Литви; з сеї звістки знаємо, що Федір на прозвище звав ся Білинський (II, 355,

¹⁾ Варіанти: *platea Fraiborconum*, *pl. Fraiborkowska*.

1521 р.). — Рибалка Воробій купує від шевця Андрія огород, що лежить між Бальцеровою й Мартином Стельмахом (II, 357, 1521 р.). — Унка (Unka) Василева з Сідлиск продає Волосови дім з огородом коло другого Волоса маляря і купця Альберта (II, 380, 1512 р.). — Олесько купив від Томаса Стшиги дім з огородом побіч Федора Cziągło (III, 632, 1537 р.). — Сенько, син Гірки, продав Федькови дім з огородом коло Чорниза (Czorniz, III, 790, 1538 р.). — Тимко син рибалки Василя разом із сестрами Марусею, Зофією і Гаською продають дім й огород Миськови: Тимко зараз побіч має ще кавалок ґрунту (III, 793, 1538 р.). — Олесько і Панас продають дім докторови Станіславу Мозенцови (III, 1355—6, 1542 р.). На галицькім має дім також Wrobl маляр (III, 289, 1534 р.).

Огляд звісток, при яких місце ближше означене, зачнемо вулицею Ш и р о к о ю (platea sheroка, pl. lata — нині ул. Коперника, низша частина)¹⁾. Тут Устіяна Піхелева черниця (Ustyana Pichelowa czernyca) продала Костеви дім, що стоїть коло Олекси й Занька (II, 368, 1521 р.). — Богдан стрільник продає кравцеви Кузьмі Зучкови огород між Похилеком і Лільо (Lilo, II, 381, 1522 р.). З другого боку коло Лільо має огород Іван Росило зі Сланки (Slanka) й сей огород купує згаданий Богдан стрільник (II, 478, 1523 р.). Анна Лілева знов продає свій дім Борисови Костукови (III, 875, 1539 р.). — Кравець Сенько з жінкою Відою (Hvida) купив від Ігната Легена (Legen) дім з огородом коло Василевої (III, 1065, 1540 р.). — Марухна Миськова забезпечує Васькови свій довг на домі на Широкій (III, 1292—3, 1541 р.). — Адам Міщовський (Русин) має віддати свій дім дякови Хомі, зятеви Яцка (III, 1381, 1542 р.). Недалеко Широкої вулиці рада як „дідичі“ Богоявленської церкви дала 1539 р. для сьвященника землю аж до брами Ілька (II, 224, 1517 р.).

На сокольницькій вулиці (platea Sokolnicensis, нині ул. Коперника, висша частина)²⁾ мають дім й огород Іванко з жінкою Відекимією (Huidekimia, III, 704—5, 1537 р.).

Дуже численно розсіли ся Русини на т. з. Калічій горі (Calyecza gora, mont calecarum — нині Каліча улиця і частина ул.

¹⁾ Skorowidz стор. 22. Висловлено тут хибно погляд, що ся вулиця, аж від XVIII в. зачала називати ся Широкою, а перше звала ся Сокольницькою, бо вже в XVI в. обі назви стрічаємо побіч себе. Ту саму похибку зробив Дзедушицкий — *Życie W. H. Solikowskiego* стор. 128.

²⁾ Skorowidz стор. 22.

Мохнацкого)¹⁾. Катерина з Камінця, жінка столяря Станіслава, продає 1508 р. Яцкови свій огоро́д, що лежить між огородами Жолтобжуха і Кмітлевої (II, 37); з иньшої записки довідуємо ся, що сей Яцко був попом у Зухорицях — його жінка Маруся продає сей огоро́д Федорови з Зухориць (II, 230, 1517 р.). — Шляхтич Григорій Карчовський продав 1533 р. свій дім Феді Тимковій; з тим домом сусіду́ють Сенько Решітник (*Rzeschetnik*) і Мартин Кшижак, а далі сидить Духніна (III, 157, 450—1). — Дід (*mendicus*) Йоан продає свій огоро́д побі́ч Сидора Іванкова з Підзамча (II, 264, 1519 р.). — Гануся Іванова продає Іванови Білому (*Biely*) свій огоро́дець коло Кнезя (? *Kniez*) й Станіслава (II, 436, 1523 р.). — Піп Василь купує дім від Беняша Карвата (II, 146, 1513 р.). — Настя Іванова продала Мунці (*Munyka*) Тимковій огоро́дець між Сеньком і Йоаном гончарем (II, 559, 1525 р.). — Іван Чех купив від Демка дім з огоро́дом, що лежить між Матієм Блехажом (*Blyecharz*) й Альбертом Цьвікелкою (II, 863, 1529 р.). — Швець Стецько з жінкою Палажкою запла́тив Марусі Федоровій за третю частину дому, що їй належала ся (III, 8, 1531 р.). — Єремій Хлібний (*Chliebny*) віддає Стецькови, синові стельмаха Михна, дім між Лавриком і Кунчею (III, 1053, 1540 р.). Михно продає різникови Антонієви частину дому з огоро́дом *sub monte seu platea dicta Caliecza gora* між Миколою Крайзером і Станіславом Гладишом (III, 1301—2, 1541 р.).

На жебрачій горі (*in monte mendicorum*, мб. нині ул. Вроновских і Ходоровского)²⁾, купує Іван від Тимка дім з огоро́дом між Маськом (*Maskio*) і Єремком (III, 254, 1534 р.). Дець під сею горою на жебрацькій вулиці (*in platea mendicorum*) продає Гринько Сенькови дім й огоро́д коло Николая й Стецька (III, 965, 1539 р.).

Недалеко Калічої гори на гончарській вулиці (*platea lutifigulorum* або *figulorum* — нині ул. Мохнацкого, Лелевеля й Голубина)³⁾, продає магістрат 1522 р. поле стельмахови Кунашови (II, 418); се поле купує 1527 р. від Анни, жінка Кунаша, кравець Кузьма Зучок (*Zuczek*) і побі́ч нього з одного боку сидить Ілько, з другого Громек (II, 712). За Громеком дальше бачимо 1538 р. огоро́д і дім Яцка Мухи, який мешкає тут із своєю свекрухою Анною, вдовою по попі Білинським; також сей дім

¹⁾ Skorowidz стор. 19, 31.

²⁾ Skorowidz стор. 7, 52.

³⁾ Skorowidz стор. 14, 26, 31.

купує згаданий кравець Кузьма (III. 795). Кузьму стрічаємо на тій самій улиці ще раз: 1531 р. він купив дім з огородом від Власія; тут сидить з одного боку гончар Станіслав, з другого купець Волос (III, к. 21). — Згадуєть ся ще дім Яцька Засковського (III, 1413, 1542 р.).

Над Полтвою на галицькім передмістю купили Гриць і Станіслав поле від Матіяса Гидека побіч шевців Гарбузів (III, 1430, 1542 р.).

На волоськім мості (in ponte Walachico на Полтві — мб. при Зеленій улиці, що звалась волоською дорогою) ¹⁾ й на против platea Pelczikowska, продає стельмах Станіслав Грицькови рибалці свій огород (II, 899—900, 1529 р.); сей огород лежить побіч Петра і на против Адама з Сихова і переходить 1536 р. в руки тогож Адама (II, 899—900, III, 489). За волоським мостом дальше має Сенько ґрунт побіч Власія (Wlasius) з Мостиск (III, 621, 1537 р.).

Коло Богоявленської церкви (стояла над Полтвою коло т. з. Кручених стовпів, ріг ул. Панської й Кохановського) ²⁾ мала попадя Маруся дім від улиці (III, 914—5, 1539 р.).

Коло руського шпиталя на галицькім передмістю, мб. при Богоявленській церкві ³⁾, мешкав Стрільник і Маруся Миськова (III, 800—1, 1538 р.).

На незвісній своїм положенем platea Themriczowska⁴⁾ (лежала мб. „на рурах“, де нині ул. Кохановського) ⁵⁾, знаходимо між Макаром та мулярем Срочкою Стецька, що продає дім з огородом муляреви Якову (III, 254, 1534 р.). Між Андрієм Токарем і Мельником має дім Васька Манкова з дітьми Демком, Іваном і Ориською Івановою (III, 521—2, 1536 р.). — Федя Іванова продає дім з огородом побіч Регіни Коліянки Яцькови Малецькому (Malieczki, III, 619, 1537 р.). — Поміж Шолтисковою й Яковом Шольцом є дім і огород Михна Турчина (III, 1104—5, 1540 р.); побіч нього мають дім з городом діти Михна Оліяна (Olyan) й продають його докторови Станіславови Мозенцу; за ними далі сидить Іванко Манко (III, 1190—1, 1540 р.). На тій,

¹⁾ Skorowidz, стор. 53.

²⁾ А. С. Петрушевичъ, Краткая ист. роспись русс. церквамъ и монастырямъ въ г. Львовѣ (Гал. ист. сборникъ 1853 р.) стор. 9. Skorowidz, стор. 22

³⁾ Петрушевич op. cit. стор. 22.

⁴⁾ Варіанти: pl. Themrczowskye, pl. Themriczowa.

⁵⁾ Skorowidz, стор. 22.

самій улиці бачимо ще огород Іваська коло Мат'яса Кошера (III, 1309—10, 1541 р.).

На улиці глиньській (*platea Glynka* — ул. глинянська, нині улиці личаківська, різьбарська, Скшинського і Жуліньського)¹⁾ Аннуса, жінка Прокопа, продає Гриневи з Волиня (*Chrin de Volinie*) огород між Смудзічою й Стецьком (II, 424, 1522 р.). — Хома, Климко, Омелян і Карпо, сини Питля (*Pythel*), продають свій дім з огородом коло Гірки Русини Филипови (II, 708, 1527 р.). — Гончар Томас продає дім з огородом побіч Зофії Німкинї й Мальхеровців (*Malcherouci*) Анні, доньці Русина Павла (II, 727, 1527 р.). — Ляшко (*Lassko*) з жінкою Луцею продають Йоанови свій огород між Протасом і Курилом (III, 323, 1534 р.). — Мат'яс Домарацкий продав рибалці Грицеви Шпунтови огород коло дому Беншовського (III, 801—2, 1538 р.). — Мисько Черниш, син лучника Дмитра, відступив своїй матері Зофії дім побіч Козіцкої (III, 1061, 1101, 1540 р.). — Русин Іван із Литви з жінкою Кулиною мали дім й огород між Русинами Гавином і Гричем і продали їх Себастьянови Бусько Зигмонтавичу (III, 1422, 1542 р.). — На глиньській улиці має Зофія, жінка Станка зі Знесіня, дім і огород побіч рибалки Андрія (III, 143, 1533 р.). Коло гончара Валентина сидить Борис (II, 992, 1530 р.).

За монастирем Бернардинів на передмістю сидить Васько (II, 65, 1510 р.), Химка Василева й Грицько Шпунт (III, 496, 1536 р.) та Тимкова (III, 621, 1537 р.). — Над міською фосою (*supra fossatam*) має 1539 р. Палажка Ількава дім з огородом між мулярем Альбертом і кушніром Матисом; 1540 р. Палажка разом зі своїм другим чоловіком Стецьком і з синами Грицем і Савкою продає сей дім Іванови Деревянці (III, 915, 1052). — Коло самої галицької брами (*ante valvam Haliciensem*) 1505 р. бачимо Ванька (*Waynko*): він віддає свій огород із домом Костеви, а Кость знов Петрови Шамніцкому; біля нього сиділа проскурниця (*proszkornycza*; I, 948).

В дуже великім числі сидять Русини на галицькім докола якогось шпиталю (*in sensibus hospitalis*); положенє сього шпиталю незвісне. — Тут продає Барбара, вдова по Мартині Гліняжу (*Glinyarz*), свій огород маляреви Максимови Воробієви (*Worobieci*); сей огород граничить із одного боку зі шпитальним ставком (*piscinulla hospitalis*), з другого з грунтом Яцька (III, 1007—8, 1539 р.). — Александер Ігнатович продає 1533 р. Мартинови

¹⁾ Skorowidz, стор. 28, 39, 41, 54.

Шуберту свій дім з огородом між фірманом Альбертом Литвином (*Lituanus*) і Русином Макаром; сей дім переходить 1536 р. в руки Станіслава Ляшка (*Liaschek*, III, 189, 586—7). Коло згаданого Альберта по другім боці сидить Химка Іванова Шибілістова (*Schibilistoua*) і продає свій дім з огородом Тимкови (III, 200, 1533 р.).

Сама Химка купує собі иньший дім з огородом на шпитальній улиці від Стецька попа Микулинського (III, 217, 1533 р.). — Рибалка Данило продає дім з огородом Русинowi Гірці, II, 128, 1513 р.), Гірка відпродує сей дім шл. Николаєви Венгленському (*Waglyenssky*, II, 156, 1514 р.). Коло сього дому сидів по однім боці Кузьма, по другім боці стояв другий дім Данила (II, 128). Данило докупив собі 1518 р. кавалок ґрунту коло сього дому від різника Томаса, але зараз відпродав його Баранови Гребеникови (*Grzebienuk*, II, 246); за кілька років (1524 р.) продав і другий свій дім Гаврилови (II, 499—500). З Гребеником далі мав ґрунт чи дім Гірка (II, 246); 1524 р. на місці Гребеника сидів Гринько (II, 499—500). Гребеник купив собі на тій самій улиці дім з огородом від Сенька Бідоновича (*Biedonowicz*), сусідували з ним Лавричак Сидорович і Войчикова (II, 503, 1524 р.). — Каленик із Заґужа продає кушнірови Василеви дім й огород між Гладким (*Glatky*) і Мацьком (II, 160, 1514 р.). Про Мацька дізнаємося, що він був Русин, Іванків зять; він купує від Йоана Пастернака дім з огородом коло публичної дороги (*strata publica*) й побіч Барана (III, 1155, 1540 р.). Знов за Гладким з другого боку є дім й огород Леська, сина рибалки Олекси Грека; сей дім купив Онисько; далі за ним сидить Іван по прозвіску Рідкийґорох (? *Rzadkigroch*, III, 1009, 1539 р.). — На шпитальній дїдо Климка разом із дїтьми Остапком й Ориською продає Бартоломееви й Дороті дім між Панасом і Якубовою (III, 512, 1536 р.), та богач Васько Кибалка, котрий крім дому й огорода має тут іще каменичку на руській улиці (III, 747, 1538 р.). — На шпитальній улиці мав і Федір піп Богоявленської церкви огород між Міхаловою і Лознічовою, але продав його Матїєви Озімкови з Самбора (II, 468, 1523 р.).

Лишає ся ще кільканацять звісток, при яких місце не означене докладно, так що ніяким способом не можна дійти, до котрого передмістя вони належать.

Гіркова відступає свій дім коло Шанька (*Szaynko*) і Іванка Яцькови Мирвичу (*Mirwicz*), синові Василя (I, 930, 1505 р.). — Климкова купує від Дениса огород побіч Станька (*Staynko*) й

Андрія Клопота (II, 53, 1509 р.). — Матвій Корчашник купив від Марти Прошакової огород біля Іванка Корчашника (II, 72, 1510 р.). — Ванько Кушнір, опікун Андрія, продає поле між Павлом і Стецьком (III, 124, 1513 р.). — Чармиш Русин із жінкою Маруською купують від Мартина дім між Фалекком і Келбаскою (II, 125, 1513 р.). — Лучка купує від Раймової поле *inter Woszczynka et Simonkowe* (II, 165, 1514 р.). — Данилова вдова Маруся продає рибалці Денисови огород коло муляря Андрія і Яна Погожалого (II, 170, 1514 р.), з другого боку коло Погожалого купує Левко огород і садок від Бартоломея Стрихажа; за Левком далі є Станіслав Цебжик (*Czebrzik*, II, 350, 1521 р.). — Хома з сестрою Анною продали Кузьмі з Литви дім і огород коло Соболя і Матіяса (II, 241, 1518 р.). — Іван Schirochman продає Василеві Волосовичу огородець коло Пубки (II, 296, 1520 р.). — Василь продає Грицеві огород між Іванком Чехом і Павлом (II, 393, 1520 р.). — Карпо купив від різника Петра огород коло Стецька й Блазія (II, 306, 1520 р.). Коло Блазія й Йоана шевця мають дім з огородом Катерина, донька Матвія Суранника й Федір Чернис (II, 470, 1523 р.). — Піп Хома, парох міської церкви, купує від Катерини Кросеньської дім з огородом; побіч сидять Волосатий і Ганус (II, 572, 1525 р.). — Прокіп, зять Филипа, купує від Йогана Гербеста огородець коло Филипа і Стецьковича (II, 905, 1529 р.). — Згадують ся ще ґрунти або доми кушніра Кузьми (I, 931, 1505 р.), братів Проця Неділича (II, 111, 1512 р.) й Зинькової (II, 187, 1515 р.).

Всі ті наведені записки з обох передмість показують хоч у приближеню, скільки було тоді у Львові за мурами Русинів, що мали в руках землю. І так на краківськiм коло мурів бачимо 5 окремих ґрунтів, на Підзамчу й коло сьв. Яна 5, коло млина 3, над Полтвою і коло сьв. Станіслава 12, коло цегольні 3, коло місця трачення 2, докола королівського жерела 20, між сьв. Анною і сьв. Юром 6, коло Фрайборга 4, коло Шафранцевої саджавки 3, коло магістра Міхала 9, в неозначених місцях 15, разом майже 90. Ще більше Русинів на галицькiм: на широкій і сокольницькій улиці 13, на жебрацькій 5, на Калічій горі 14, на гончарській 6, над Полтвою в ріжних місцях 17, на глиньській 14, на шпитальній 22, під муром 6, в незвісних місцях 17, разом 115. Коли ще додати до тих цифр 30 ґрунтів, котрі зовсім незвісні своїм положенем, одержимо 235 ґрунтів — мінімальне число того, що мали львівські Русини на передмістях, хочби прим. деякі звістки давали себе зредувати до одного й того самого предмету. В порівнаню з нинішнім станом річий се число дуже велике, а треба

пам'ятати, що воно мабуть далеко не доходить до дійсної висоти, бо протягом пів століття не один ґрунт міг лишити ся без зміни в руках свого власителя; а як власитель не мав потреби за той час позичати на нього грошей, записувати своїм дітям і т. и., взагалі поручати його особлившій опіці міських актів, то той ґрунт для історика зовсім пропав. Здаєть ся, навіть і тоді, як ґрунт комусь продавав ся, не конче треба було се записувати в актах; се робило ся лиш аби піднести авторитет контракту.

Записки з тих контрактів купна-продажі дають можливість придивити ся кольонізаційному рухови у Львові першої пол. XVI в., на скільки він відносить ся до Русинів. Фактів продажі землі маємо за цілий час разом 118, їх перегляд по рокам даю в таблицці на стор. 232.

Відразу впадає в очи, що Русини найчастійше продають свої ґрунти Русинам: маємо таких фактів аж 65, лише в 24 разях Русин продає ґрунт не-Русинові. Се міг би хто взяти за певну солідарність між Русю: мовляв, не хочуть пустити руської землі з руських рук. Однак такі мотиви підсувати тодішнім Русинам значило б допускати анахронізм. Все таки не виключена певна несвідомо реакція проти політичного, релігійного й соціального пониження Русинів; про якусь свідому оборонну акцію говорити годі. — Число фактів переходу землі з руських рук до чужих більш менш рівне числу фактів, де Русини купують землю від чужих (24 й 30 фактів). Значить, Русини зі свого стану посідання нічого не тратили, хоча й нічого не здобували. Але се поволи змінює ся на некористь Руси. На роки 1505—25 маємо куплених від чужих 14 ґрунтів, проданих чужим лиш 6, в 1526—42 рр. на таку саму суму куплених (15) приходять проданих аж 18 ґрунтів, себто 3 рази стільки, що там.

Причини, чому так „звів ся руський нарід“, були певно ріжного роду; піднесу тут одну, може найважнійшу — неприхильність міського уряду до Русинів. Маємо на доказ одну характеристичну записку: „Бажаючи з причини довгів нашого уряду подвоїти користи й ужитки сього міста, продаємо запусчене поле (*agravam vacuam*) на краківським передмістю коло саджавки зимноводського млина... малярєви Андрієви, нашому передміщанинови, за вісім гривен... з таким застереженем: колиб сам маляр Андрій або його спадкоємці й наступники схотіли сей дім (*sic!*) кому иньшому продати..., не можуть його продавати нікому, як тільки чоловікови римської віри (*homini de Romana obediencia...*)“¹⁾

¹⁾ III, 1124—5, 1540 р.

Рік	Русин продає Русинові		Не-Русин продає Русинові		Русин продає не-Русинові	
	Том і сторона актів радецьких	Ч. фактів продажі	Том і сторона актів радецьких	Ч. фактів продажі	Том і сторона актів радецьких	Ч. фактів продажі
1505	I, 920, 930, 948	3	—	—	I, 948	1
1508	II, 9 - 10	1	II, 37	1	—	—
1509	II, 53	1	—	—	II, 50	1
1510	II, 63	1	II, 72	1	II, 70—1	1
1511	II, 89	1	—	—	—	—
1513	II, 128 (двічі)	2	II, 125, 146	2	II, 141	1
1514	II, 160, 170	2	II, 164, 165	2	II, 156	1
1515	II, 182	—	—	—	—	—
1516	—	—	II, 200	1	—	—
1517	II, 230	1	—	—	—	—
1518	II, 241, 247	2	II, 246	1	—	—
1519	—	—	II, 264	1	—	—
1520	II, 296, 303	2	II, 306	1	—	—
1521	II, 355, 368	2	II, 350	1	—	—
1522	II, 380, 381, 414, 422, 424	5	II, 418	1	—	—
1523	II, 436, 444, 478	3	—	—	II, 468	1
1524	II, 499—500, 503	2	—	—	—	—
1525	II, 559	1	II, 572	1	—	—
1526	II, 690, 692	2	—	—	—	—
1557	II, 708, 712	2	II, 727	1	—	—
1528	—	—	II, 804	1	—	—
1529	II, 863, 863—4, 920 (двічі)	4	II, 899—900, 905	2	—	—
1530	—	—	II, 983, 1004	2	II, 968	1
1531	III, к. 21, с. 8	2	III, к. IV	1	—	—
1532	—	—	III, 102	1	III, 71	1
1533	III, 157, 163, 200, 217	4	—	—	III, 189	1
1534	III, 254, 264, 291 до 292	3	III, 293. 309	2	III, 255, 312, 318, 319, 323	4
1535	III, 359, 382—3	2	—	—	—	—
1536	III, 489, 578	2	—	—	III, 497—8, 512, 540, 545	4
1537	III, 619	1	III, 632	1	III, 605—6	1
1538	III, 790, 793, 795, 804	4	III, 801—2	1	—	—
1539	III, 965, 957 - 8	2	III, 875, 1007—8	2	—	—
1540	III, 1052, 1053, 1061, 1065, 1126	5	III, 1124, 1155	2	III, 1190—1	1
1541	—	—	—	—	III, 1231, 1301—2	2
1542	III, 1365, 1381, 1422—3	3	III, 1430	1	III, 1355—6, 1422, 1453	3
	Разом	65		30		24

Отже уряд у крайній потребі вправді рішає ся продати Русинови міську землю, але новий власник уже повних прав не має до свого ґрунту.

Щоб використати вже все, що дають записки, треба ще згадати про ціну землі по передмістях. Се питанє догіднійше обговорити в звязку з усіми маєтковими відносинами львівської Руси, для того тут обмежу ся на кількох словах. Очевидно про однастайність цін годі говорити: ціни залежать від величини ґрунту, від того, чи він із будинками чи ні, де лежить і т. и. Навіть на тій самій улиці ціни бувають дуже нерівні; нпр. на шпитальній улиці стрічають ся такі ціни: 2 гривни с. є. 3 зол. (II, 160), 16 зол. (II, 800), 30 зол. (II, 155) і 22 гривни с. є. 35 зол. (II, 128). Але ціни взагалі були по передмістях низькі й рідко виходили за 30 зол., а ніколи не доходили до 50 зол.; інакше було в самім місті, куди тепер звернемо ся.

Між мурами давно вже минув ся для Русинів той щасливий час, коли то мали привілегію сидіти, де хто хотів. Немов спогад сего золотого віку знаходимо в наших актах одну-однісенку звістку, що Русин має землю поза руським кварталом. Той останній Могіканець, се Олександр Ігнатович, син Ігната й Евфемії: він має з жінкою Анною каменицю на краківській улиці між чужими Мартином Киностом і Ганусом (III, 256, 1534 р.). Се одинокий факт, і можна підозрівати, що тут була якась нелегальність — або бодай Олександр Ігнатович був звязаний якимись застереженнями так само, як нпр. Адам, чоловік його сестри Маргарети, що мав десь у місті склеп, але з застереженням, що „нікому иньшому сього склепу не можна продати, тільки чоловікови римської віри (*homini religionis et fidei romane*)...“ (III, 339—61, 1535 р.).

Русини були обмежені до маленької частини міста — до руської улиці, котра обіймала крім нинішньої руської улиці ще улицю бляхарську й зацерковну¹⁾. Акти дають нам можливість при помочи старших мап означити докладно, де хто мешкав.

Найповніші звістки маємо до улиці зацерковної. Вихідною точкою служить тут камениця Вірменина Юхна Стецьковича (III, 21—22, 1531 р.), її положене означене докладно на одній з мап міського архіву: се камениця на бляхарській ч. 5—7. Коло Юхна на розі бляхарської й зацерковної був дім Омеляна (III,

¹⁾ Skorowidz, стор. 5, 53.

21—22, 1241—2; 1531—41 рр.). Коло Омеляна далі на зацерковній продав 1513 р. Борис свій грунт Яцькови (II, 125). Той сам грунт належав 1541 р. до кушніра Іваська з Перемишля (III, 1212—13) і був проданий разом із домом кравцеви Кузьмі Зучкови (III, 1263—4, пор. III, 1241—2). Далі були мабуть тзв. офіцини Бернардинів, а за ними на розі від мурів коло Вірменина Аведика стояла каменниця Ігната (III, 129—30, 1332 р.); Ігнатова жінка Евфемія продала сю каменницю 1534 р. кравцеви Филипови (III, 293—4). По другій стороні улиці запроти́в Ігнатової був 1532 р. грунт Матвія (III, 129—30); той грунт купив Матвій 1522 р. від Вірменки Урсулі Даничевої (II, 388); 1334 р. бачимо його в руках згаданого вже кравця Филипа (III, 212). Филип будує тут дім і продає його 1535 р. кушнірови Курилови (III, 350). Біля нього сидів 1526 р. Станко (II, 646—7), потім кушнір Стецько; сю каменницю 1540 р. від дітий Стецька купив Сенько Добромильський (III, 1071—2). За Стецьком на зацерковній мав дім кушнір Прокіп (II, 646—7). Його жінка Маргарета продала 1529 р. сей дім Матвієви Романовичу з Дрогобича (II, 865—6); той Матвій зве ся також Мороховський (III, 1071—2). За ним на розі й напроти́в Омеляна сиділа Анна Іванова (II, 865—6, III, 21—2).

На нинішній руській улиці коло самої церкви з заду за Волосом мешкав піп Василь; вдова по нім Маргарета Заблотовська продала свій дім коло 1524 р. церковному братству (*provisores ecclesie*, II, 520). Се мабуть той сам домик для попа — *domuncula pro popone in cimiterio Rhutenorum edificata*, — за який платить братство Русини Лагоді (I, 910, 1504 р.). — Коло церкви мав також дім Гринько кравець, а побіч нього Гірка і Ванько (I, 879—80, 1503 р.). Напроти́в церкви на розі від мурів мав деревляний дім Андрій Клопіт (II, 96, III, 69—70); 1532 р. той дім належав до Костя, а сей віддав його своїй доньці Анні, жінці Бабича (III, 69—70). Деся побіч сидів і Захарко (III, 451, 747—8), Сидір (II, 967, III, 69—70) та Гарасим, що продав свій грунт Костеві (II, 131). Коло Бабича зі сторони від мурів продав кушнір Курило 1535 р. свій деревляний дім кравцеви Куськови (*Kuskio*, III, 452), далі сидів Давидок (III, 452, 806—7). — Напроти́в дому Захарка й проти́в церкви мав каменницю й грунт Васько Кибалка, другий чоловік Віди (*Hvuda*), що перше була за Олексою Греком і по нім мала сей грунт (III, 747—8, 1538 р.). За Кибалкою сидів Федько Луцький (III, 1280), за ним кравець Сенько (III, 1213), а далі побіч Жида Марка Йонасовича Яцько Засковський (III, 374—5, 1536 р.); сей останній продав свій дім Іванкови Бабичу

Близше до костела Домініканів був дім Гарасима (II, 208) та ґрунт Луки коло Белявського (III, 691) й Васька коло Вірменина Аведика (III, 949—50).

Під муром між Вірменами коло Русина Іваниса (Yvanysz) й Вірменина Хачка Кость продав свій дім Івановичови (II, 209, 1516 р.). Десь коло Костя й побіч Вірмен Стецьковичів сидів піп (II, 261, 1519 р.). — Під муром коло Стецька мав дім Яцько, зять Білинського (II, 568—9).

Треба ще згадати, що коло церкви при ґрунті Матвія (пізнійше Филипа й Курила) був руський шпиталь (II, 388, III, 176—7, 350).

Положене иньших ґрунтів уже не можна докладнійше означити. Ігнат з зацерковної улици мав ще один дім, що йому дістав ся по кушнірі Павлі (II, 317); той дім по смерти Ігната одержали його доньки Анастазія й Маргарета (III, 129—30); Настка відпродала свою частину Ониськови (III, 1174). З одного боку коло сього дому сидів Ілля (II, 383), а по його смерти якийсь час Макар, чоловік Ільової доньки Олени, що був намісником при церкві сьв. Юра (II, 517, III, 174—5, 773—4), а потім Андрійко, син Іллі й Федір Іванович та Івасько з Володимира, зяті Іллі (III, 391). Далі сидів Вірменин Шостек, за ним Гросман і Блазій Сосна (III, 174—5, 663—4). З другого боку коло Ігната сидів Кость (II, 385); се був або сей ґрунт, що Кость купив від Гарасима (II, 131) або иньший біля Ванька, що був проданий Костеві шл. Петром Щамницьким (I, 948, 1505 р.). — Ванько кушнір продав свій дім коло фірмана Стецька фірманови Васькови (II, 717, 1527 р.). Згадує ся ще дім Павла, що лежить коло Огаса (II, 831) й дім Уди Шамлинської (II, 214).

Тим вичерпують ся всі записки.

На всіх руських улицях разом є (коли в се вчислити церкву й шпиталь) 40 окремих ґрунтів — число, здаєть ся, неповне, але поки що його не можна сконтролювати. Се число зовсім невелике, та на тих кількох уличках, які визначив Русинам уряд, таки більше не могло помістити ся. Русь сиділа тісно коло себе й навіть заходила в вірменський квартал: очевидно місця вже не вистарчало.

Руська улица тоді в першій половині XVI в. змінє ся з деревляної на муровану: на місці домків, таких як на передмістю, стають камениці. Так буде ся Филип на зацерковній, Кибалка на руській і певно й иньші, про яких не знаємо. Бо лише тут,

серед мурів варто було щось тривкішого будувати; передмістя підчас кожного ворожого нападу йшли з димом. Для того місце серед мурів ставало значно дорожше як на передмістях. 1516 р. дім Костя цінить ся на 120 зол. (II, 209), 1522 р. дім Омеляна 250 зол. (II, 398—8), 1526 р. дім Павла 350 зол. (III, 656), 1529 р. дім Прокопової 400 зол. (II 162) — ціни в десятеро висші як по передмістях.

Про те до міста пливе нарід із передмість; такі *homines novi* серед мурів певно були Кибалка, Гірка й иньші, яких ми бачили на передмістях; ідуть і чужі з иньших міст — Матвій з Дрогобича, Івасько з Перемишля, Сенько з Добромиля. Швидко зближає ся хвиля, коли міщани з руської улиці стануть на чолі руського руху цілої Галичини.

Іван Крипякевич.
